

Innhold

Forord	9
Introduksjon	11
Bokens oppbygning.	14

DEL I AKSJONSFORSKNING SOM LEDELSESSTRATEGI

Kapittel 1

Aksjonsforskning som ledelsesstrategi for endring og utvikling ...	19
Aksjonsforsker og leder – utvikling av en ny lederrolle?	20
Profesjonell dimensjon.	20
Personlig dimensjon.	22
Politisk dimensjon	22
En kompleks lederrolle.	24
Strategi som prosess i ledelse av en lærende barnehage gjennom aksjonsforskning.	25
Barnehagens ressurser som strategier i aksjonsforskning.	31
Distribuert ledelse som ressurs i aksjonsforskning.	32
Stedspedagogisk ledelse som ressurs i aksjonsforskning.	35
Ledelsesstrategier i utvikling av en lærende barnehage.	38
Et organisasjonsteoretisk perspektiv på ledelse av endring og utvikling.	42
Det instrumentelle og det institusjonelle perspektivet	43
Oppsummering.	49
Spørsmål til refleksjon.	50

DEL II TILNÆRMING TIL AKSJONSFORSKNING

Kapittel 2

Aksjonsforskning i barnehagen	53
Aksjonsforskningsmodellen	53
Aksjonsforskningsmodellens betydning for det pedagogiske arbeidet	57
Modellen kan være et verktøy i forhold til læreplanarbeid og didaktikk	57
Modellen kan bidra til å skape kunnskap om hverdagslivet i barnehagen	58
Modellen kan bidra til å skape rom for etisk refleksjon.	61
Aksjonsforskning som metodologi.	61
Oppsummering.	64
Spørsmål til refleksjon	64

Kapittel 3

En kritisk tilnærming til aksjonsforskning	65
Fjerdegenerasjons aksjonsforskning	65
Foucaults teori om kunnskap og makt som verktøy i kritisk refleksjon.	67
Å undersøke makt og diskurser i aksjonsforskning.	69
Aksjonsgruppens felles agentskap	72
Oppsummering.	74
Spørsmål til refleksjon	74

Kapittel 4

Om etikk i aksjonsforskning	75
Etikk som skapende aktivitet.	75
Etikk som ansvar for å ivareta barnehagens samfunnsmandat og verdigrunnlag.	78
Etikk i dokumentasjonspraksis	82
Oppsummering.	84
Spørsmål til refleksjon	84

DEL III AKSJONSFORSKNINGSPROSESSEN

Kapittel 5

Å arbeide med aksjonsforskning på en systematisk måte	87
Hjelpespørsmål 1: Hva vil vi forandre eller fokusere på?	88
Å arbeide seg fram til et forskningsspørsmål	90
Hjelpespørsmål 2: Hvorfor er det viktig å forandre eller sette fokus på det området vi har valgt?	92
Hjelpespørsmål 3: Hva vet vi om fokusområdet fra før?	93
Hjelpespørsmål 4 og 5: Hvordan kan vi synliggjøre situasjonen slik den er i dag? Og hvilken dokumentasjon kan understreke dette?	94
Oppsummering	95
Spørsmål til refleksjon	96

Kapittel 6

Å arbeide med dokumentasjon og kritisk refleksjon som ressurser i aksjonsforskning	97
Hjelpespørsmål 6: Hvilke synspunkter kommer fram i refleksjon over dokumentasjon av nåværende praksis?	97
Analyse av dataene	98
Dokumentasjon som utgangspunkt for refleksjon	100
Refleksjon	101
Kritisk refleksjon	102
Dekonstruksjon	105
Oppsummering	111
Spørsmål til refleksjon	112

Kapittel 7

Aksjonene	113
Hjelpespørsmål 7: Hva kan vi gjøre? Hva vil vi gjøre (beslutningsprosessen og planlegging av aksjon)?	113
Hjelpespørsmål 8: Hvilken dokumentasjon skal vise hva som skjedde da vi prøvde ut noe nytt?	116
Hjelpespørsmål 9: Hva forteller dokumentasjonen oss om hvilken påvirkning aksjonen (endringen) har hatt?	117

Hjelpespørsmål 10: Hvordan har vi justert praksis i forhold til ny læring? Hva gjør vi annerledes, og hvilke nye spørsmål dukker opp? Bør vi planlegge nye aksjoner?	119
Hjelpespørsmål 11: Hvilken betydning har aksjonsforskningsprosessen hatt for meg selv, for barnehagen og barnehagefeltet generelt?	121
Oppsummering.	122
Spørsmål til refleksjon	123
 Kapittel 8	
Å dokumentere aksjonsforskningsprosessen	125
Presentasjon og dokumentasjon av aksjonsforskningsprosessen . .	126
Oppsummering.	130
Spørsmål til refleksjon	131
 Avsluttende tanker	133
 Referanser	137
 Stikkord	143

Forord

*Utenom hunden er boken menneskets beste venn.
Inne i hunden er det for mørkt til å lese.*

Groucho Marx i Vindtorn, 2008.

Denne boken handler om aksjonsforskning. Vi ser på aksjonsforskning som en måte å skape og studere endring på med utgangspunkt i egen praksis. Gjennom aksjonsforskning kan barnehagene være aktivt deltakende i endringsarbeid. Aksjonsforskning handler om å skape ny kunnskap, og ved å ha et forskende blikk på seg selv, sine verdier og sin praksis kan barnehagelærere skape ny kunnskap sammen. Siden vi ser forsknings- og faglig utviklingsarbeid i forbindelse med hverandre, der utviklingen skjer hos dem som er involvert i forskningen, mener vi at denne typen praksisbasert forskning ikke bare kan utføres av utenforstående. Aksjonsforskning er en del av organisasjonsutviklingen, og forskerkulturen bygges derfor opp av de involverte. Ved å vise hvordan refleksiv praksis skaper en kontekst der barnehagelærerne selv kan påvirke endringer, er vårt ønske at boken skal inspirere barnehagelærere til å drive aksjonsforskning sammen med personalet sitt. Boken retter seg mot barnehagelærere som vil bruke aksjonsforskning i ledelse av barnehagen som lærende organisasjon. Den er først og fremst rettet mot lederne i barnehagen. Boken er aktuell for styrere og styrerassistenter som deltar i Nasjonal lederutdanning for styrere, og som arbeider med endrings- og utviklingsarbeid som en del av studiet. Studenter i barnehagelærerutdanningene kan også ha stor nytte av boken. Høgskolelektorer, forskere og veiledere ved høyskoler og på universiteter kan ha nytte av boken i undervisning og forskningsarbeid. I boken snakker vi om å skape og studere endring i barnehagen, og den er videre bygget på vår masteroppgave og hovedfagsoppgave (Bøe, 2006; Thoresen, 2006). Erfaringer fra arbeidet vi har gjort som høgskolelektorer i pedagogikk ved høyskolene i Sørøst-Norge og Oslo og Akershus, og fra egne

FOU-arbeider og aksjonsforskningsprosjekter i barnehager, er også grunnlag for boken. Vi er derfor svært takknemlige for at studentene og barnehagelærerne vi har samarbeidet med, har gitt oss tilgang til prosjektene sine. Uten disse som arbeidsgrunnlag kunne boken aldri ha blitt til.

Oslo og Kongsberg, mars 2017

Marit Bø og Marianne Thoresen